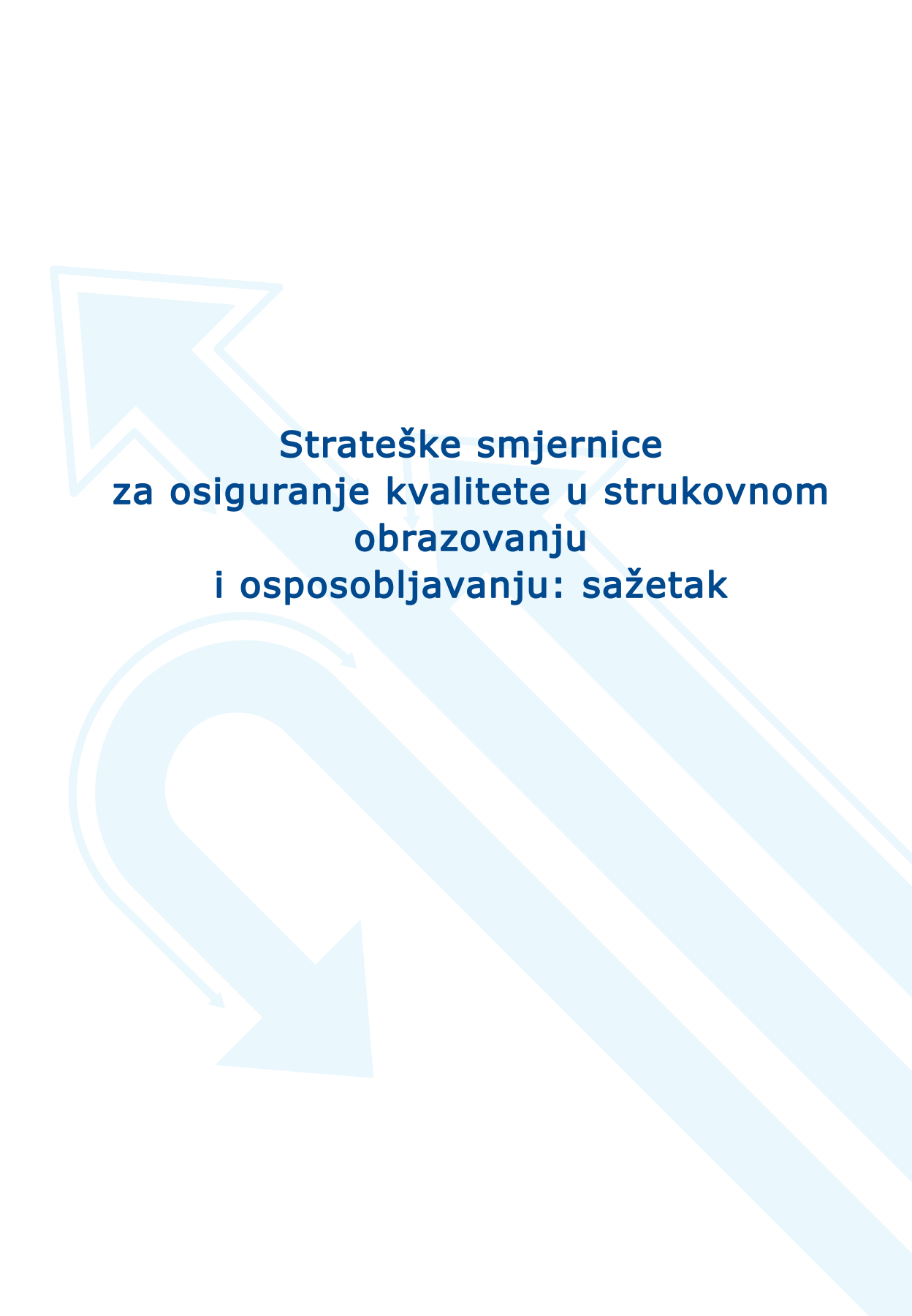

Strateške smjernice za osiguranje kvalitete u **strukovnom obrazovanju** i osposobljavanju

The background features a large, light blue arrow pointing towards the top-left corner. A second, slightly larger and more prominent light blue arrow starts from the bottom-left and curves upwards and to the right, crossing the first arrow. The background is also filled with several parallel, light blue diagonal stripes running from the bottom-left towards the top-right.

**Strateške smjernice
za osiguranje kvalitete u strukovnom
obrazovanju
i osposobljavanju: sažetak**

Strateške smjernice za osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju – sažetak:

Izdavač: „Razvoj osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju“
– projekt financiran sredstvima EU-a

Voditeljica projekta: Hrvojka Laušić Ramljak

Lektura: Srećko Paponja

Razvojni tim - članovi radne skupine u sklopu komponente 1 projekta:

<i>Jelena Letica</i>	ASOO
<i>Ivo Tunjić</i>	ASOO
<i>Irena Ištvančić</i>	ASOO
<i>Franjo Galeković</i>	ASOO (Odjel za obrazovanje odraslih)
<i>Radovan Šoljaga</i>	Udruga srednjoškolskih ravnatelja
<i>Vesna Marović</i>	AZOO
<i>Goran Sirovatka</i>	NCVVO
<i>Mirela Lekić</i>	Hrvatska obrtnička komora
<i>Darko Belović</i>	MZOS
<i>Dubravko Babić</i>	Društvo za strukovno obrazovanje
<i>Nijaz Karić</i>	Nezavisni sindikat zaposlenih u srednjim školama Hrvatske
<i>Adrijano Šafran</i>	MINGORP
<i>Biserka Halavanja</i>	Srednja škola Matije Antuna Reljkovića

Zagreb, veljača 2012.

U suradnji s:

Agencijom za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
Agency for Vocational Education and Training and Adult Education

Radnička cesta 37b, 10 000 Zagreb, HR, Croatia
T: +385 1 62 74 666, F: +385 1 62 74 606
E: ured@asoo.hr; www.asoo.hr

Grafički dizajn: RD Digital d.o.o.

Tisak: RD Digital d.o.o.

Naklada: 1000 primjeraka

Uvod

Ova brošura predstavlja sažetak Prijedloga strategije osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju u Republici Hrvatskoj. Ona je izrađena u sklopu projekta IPA „Razvoj osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju“, a na njoj su radili članovi Radne skupine koja je uključivala predstavnike ministarstava, vladinih agencija nadležnih za obrazovanje, predstavnike strukovnih škola, nastavnike te predstavnike Hrvatske obrtničke komore.

Prijedlozi se odnose na razdoblje od oko pet godina. Odnose se na strukovno obrazovanje u sustavu redovnoga srednjoškolskog obrazovanja, uključujući i zanimanja u obrtništvu, kao i strukovno obrazovanje i osposobljavanje odraslih.

Kvaliteta i njezino osiguranje

Kada govorimo o kvaliteti u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, imamo široku perspektivu. Ne radi se samo o kvaliteti poučavanja već o tome je li strukovno obrazovanje i osposobljavanje „svrhovito“ – je li u skladu s potrebama polaznika i zadovoljava li potrebe tržišta rada.

Smisao kvalitete ne svodi se samo na to poštuju li ustanove zakone i propise. Srž ideje o kvaliteti su iskustva i postignuća polaznika – vode li njihova iskustva za trajanja odgojno-obrazovnog procesa do efektivnog učenja, je li njihovo usvojeno znanje na razini očekivanih standarda i je li taj standard primjeren za njihove buduće karijere.

Kvalitetno strukovno obrazovanje i osposobljavanje poreznim obveznicima znači da je njihov novac dobro uložen, a poslodavcima daje povjerenje u dodijeljene kvalifikacije.

Osiguranje kvalitete podrazumijeva niz instrumenata kojima se osigurava da je kvaliteta „svrhovita“. Previše osiguranja kvalitete bilo bi preskupo, zahtijevalo bi previše birokracije i sprječavalo bi inovacije u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju. Premalo bi, s druge strane, dovelo do toga da loša praksa postane standard. Pri osiguranju kvalitete stoga se radi o postizanju prave ravnoteže:

- između instrumenata koji postavljaju standarde za sve što je uloženo u odgojno-obrazovni proces, tj. za „inpute“ (oprema, zaposlenici, kurikulumi) i njihovo nadziranje te instrumenata koji postavljaju standarde za rezultate odgojno-obrazovnog procesa, tj. za „outpute“ (učenje polaznika, ishodi učenja) i njihovo vrjednovanje;
- između unutarnjega vrjednovanja, gdje nastavnici i škole procjenjuju uspješnost, i vrjednovanja što ih provode vanjske osobe.

Osiguranje kvalitete također treba funkcionirati na tri različite razine: na razini kvalifikacija za koje se polaznici obrazuju; na razini ustanova za strukovno obrazovanje i na razini čitavoga nacionalnog sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Ove tri razine nalaze se u Europskome referentnom okviru za osiguranje kvalitete (EQARF). Instrumenti koji se obično koriste na svakoj od njih u sustavima strukovnog obrazovanja i osposobljavanja diljem Europske unije sažeti su u sljedećemu grafičkom prikazu:

Osiguranje kvalitete unutar sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja

Kvalifikacije određuju što bi polaznici trebali znati, razumjeti i biti u stanju učiniti (*ishodi učenja*). Nastavni planovi vode do tih ishoda (*kurikulum*), a provodi se vrjednovanje svakoga polaznika kako bi se utvrdilo je li postigao željene ishode (*vrjednovanje polaznika*). Stjecanje kvalifikacije zahtijeva pohađanje nastave u ustanovama koje ispunjavaju određene propisane uvjete (*minimalni standardi za ustanove*), kao što su radionice, gdje se stječe potrebno praktično iskustvo, i oprema (*prostorni i materijalni kapaciteti*) te nastavnike, strukovne učitelje ili nastavnike praktične nastave koji poučavaju polaznike (*radnici ustanove*).

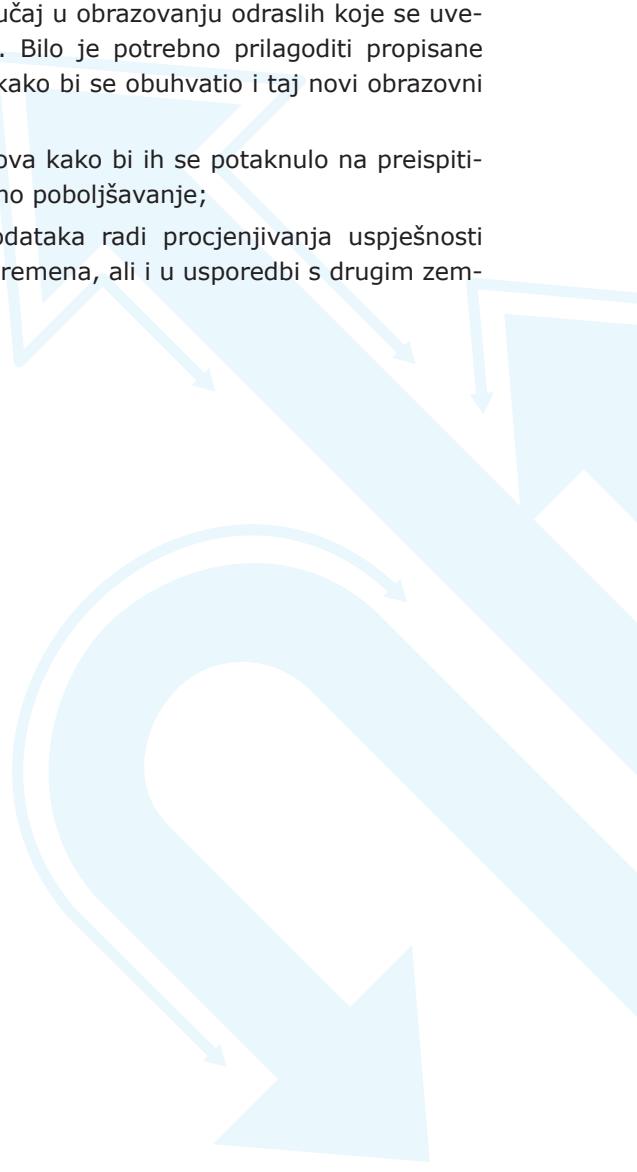
Sa stajališta osiguranja kvalitete ustanova, minimalni standardi za prostorne i materijalne kapacitete su važni, ali bi ustanove trebale težiti i neprestanome poboljšanju svoga rada (*trajno unaprjeđivanje*). Uspješnost ustanova potrebno je vrjednovati kako bi bilo moguće izraditi planove za budućnost. Vrjednovanje se može provesti u obliku numeričkih metoda (*referentna mjerila uspješnosti*) ili putem profesionalnog ispitivanja i ocjenjivanja poučavanja te upravljanja (*vrjednovanje poučavanja*).

Na razini cjelokupnoga sustava, svaka zemlja treba odgovarajući broj ljudi koji će stjecati te kvalifikacije i obrazovati se u ustanovama za strukovno obrazovanje (*sudjelovanje u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju*). Ipak, u konačnici, sudjelovanje u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju od male je vrijednosti ako ljudi ne koriste ono što su naučili te je stoga i te kako važno što se događa s polaznicima nakon završena strukovnog obrazovanja i osposobljavanja (*destinacije polaznika*).

Diljem Europe je svaka zemlja, ovisno o tradiciji svog obrazovnog sustava, uspostavila sebi svojstvenu ravnotežu između navedenih instrumenata. Međutim, ipak postoje određeni zajednički trendovi:

- sve izraženije okretanje ishodima učenja uz pomoć sektorskih vijeća koja se sastoje od predstavnika poslodavaca i sindikata, a čija je zadaća odrediti što je relevantno za tržište rada;

- priznavanje ustanova koje ne spadaju u redovni sustav obrazovanja na način da i one mogu obrazovati polaznike za stjecanje nacionalno priznatih kvalifikacija. Ovo je osobito čest slučaj u obrazovanju odraslih koje se uvelike proširilo u mnogim zemljama. Bilo je potrebno prilagoditi propisane minimalne standarde za ustanove kako bi se obuhvatio i taj novi obrazovni sektor;
- uvođenje samovrjednovanja ustanova kako bi ih se potaknulo na preispitivanje vlastitoga rada i na neprestano poboljšavanje;
- povećana upotreba statističkih podataka radi procjenjivanja uspješnosti ustanova i čitava sustava tijekom vremena, ali i u usporedbi s drugim zemljama.

Situacija u Republici Hrvatskoj

Tradicionalno je u Republici Hrvatskoj sustav osiguranja kvalitete primarno usredotočen na postavljanje minimalnih standarda za prostorne i materijalne kapacitete i radnike u ustanovama te detaljno specifikiranje kurikuluma/nastavnih planova i programa na nacionalnoj razini. Natjecanja u znanjima i vještinama imaju važnu ulogu u poticanju izvrsnosti među polaznicima i omogućavaju školama međusobnu usporedbu.

Nedavno je Republika Hrvatska usvojila čitav niz instrumenata osiguranja kvalitete koji uključuju:

- **razvoj sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja odraslih.** Donošenjem podzakonskih propisa proizašlih iz *Zakona o obrazovanju odraslih* uvedeni su postupci za utvrđivanje ispunjenosti uvjeta ustanova za provedbu programa obrazovanja odraslih. Programi obrazovanja odraslih za stjecanje strukovne kvalifikacije provode se na temelju programa propisanih za redovito obrazovanje, uz mogućnost skraćivanja teorijskoga dijela propisane satnice u redovitom obrazovanju na 50%;
- **osnivanje sektorskih vijeća**, čime je omogućeno sudjelovanje socijalnih partnera u osmišljavanju strukovnih kvalifikacija. Taj je proces združen s osmišljavanjem i razvijanjem kvalifikacija na osnovi ishoda učenja;
- **uvođenje vanjskoga vrjednovanja pojedinačnih polaznika**, prvo putem državne mature za općeobrazovne predmete (kojoj pristupaju i mnogi polaznici strukovnih programa), a zatim i putem ispita za testiranje strukovnoga znanja koje je odnedavno počeo uvoditi NCVVO. Za početak je to učinjeno za sektor zdravstva, a u budućnosti planiraju uvesti ispite i za ostale sektore usporedno s tim kako će sektorska vijeća definirati ishode učenja;
- **Hrvatska obrtnička komora uvela je standardizirane zadatke** i pitanja za polaznike obrazovnih programa za vezane obrte, sa svrhom unaprjeđenja vrjednovanja putem kontrolnih ispita te, na svršetku školovanja, pomoćničkih ispita;
- **uvođenje metodičkoga samovrjednovanja u škole** - posredstvom NCVVO-a, a sada i ASOO-a;
- **uvođenje informacijskoga sustava VETis**, koji obuhvaća strukovne škole te *e-Matice* s informacijama o pojedinačnim polaznicima u svim srednjim školama i njihovom nastavku obrazovanja u sustavu visokog obrazovanja te baze podataka AZUP u obrazovanju odraslih. Ovi sustavi pružaju mogućnost statističkoga praćenja strukovnog obrazovanja i osposobljavanja.

Mnoga od tih postignuća propisana su *Zakonom o strukovnom obrazovanju* iz 2009. godine koji se nadovezuje na *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* iz 2008. godine. Ostala postignuća ostvarena su nešto kasnije. Ona su dio novoga i opsežna plana koji je uvelike usklađen sa svim postignućima u tom području na razini Europske unije.

Budući smjerovi i srednjoročni prioriteti

Republika Hrvatska razvija čitav niz instrumenata osiguranja kvalitete, što će dovesti do uspostave bolje ravnoteže između njih. Ta će ravnoteža značiti da će se sve više pozornosti polagati na kvalitetu iskustava i uspjeha polaznika u odgojno-obrazovnome procesu te na relevantnost naučenoga za tržište rada, a manje na tradicionalni pristup gdje se provjerava slijede li ustanove veliki broj centralno propisanih uvjeta.

Republika Hrvatska trebala bi razvijati svoj sustav u smjeru osiguranja ishoda učenja i rezultata polaznika, a manje u smjeru centralnoga reguliranja procesa; bolja ravnoteža između ishoda, s jedne, i procesa, s druge strane, poboljšat će cjelokupnu kvalitetu, a sustavu strukovnog obrazovanja i osposobljavanja omogućit će razvijanje u skladu s promjenjivim uvjetima.

To je ujedno i smjer u kojem se kreću nedavno uvedene inovacije:

- nova metodologija razvoja strukovnoga kurikuluma usredotočena je na ishode učenja;
- nacionalni ispiti vrjednuju i priznaju uspjehe polaznika na konzistentan način;
- samovrjednovanjem se stavlja naglasak na iskustva i napredak polaznika.

Srednjoročni prioriteti za Republiku Hrvatsku u ovoj fazi su nastaviti i dovršiti nedavno uvedene razne inovacije osiguranja kvalitete:

- provesti opsežan program osmišljavanja kurikuluma s pomoću ishoda učenja te uključivanja sektorskih vijeća u određivanje sadržaja strukovnih programa. Za to će biti potrebno nekoliko godina i zahtijevat će kvalitetnu podršku ASOO-vih viših stručnih savjetnika. Također će trebati uzeti u obzir implikacije Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira;
- na području vrjednovanja polaznika prikupiti iskustva u provedbi državne mature te posebno osmisлити daljnje kreativno korištenje rezultata državne mature kako bi se pomoglo školama da povećaju kvalitetu poučavanja i učenja. NCVVO i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta trebat će odrediti koje bi vrste analiza trebalo redovito provoditi i gdje će osposobiti stručnjake koji će biti potrebni za provedbu tih analiza. Trebalo bi razmotriti i objavu daljnjih analiza rezultata državne mature;
- proširiti standardizirane ispite strukovnih znanja kako u školskome sustavu - putem novih nacionalnih ispita koje je zamislio NCVVO, tako i u sustavu vezanih obrta - na način da će se primijeniti ispiti Obrtničke komore na više obrtničkih zanimanja. Ispiti strukovnoga znanja pomoći će u osiguranju kvalitete u strukovnim školama na isti način na koji je državna matura po-

mogla gimnazijama, i – ako ovaj pristup s vremenom dovede do „strukovne mature“ – polaznicima četverogodišnjih programa omogućit će stjecanje kvalifikacije koja je u razini državne mature, ali potvrđuje njihovu kompetentnost u struci, a ne samo u općeobrazovnim predmetima;

- uvesti strukturirani pristup samovrjednovanja kakav je osmišljen za strukovne škole nadograđujući se na inicijative koje je po prvi put uveo NCVVO. Time će se zaposlenici ASOO-a u znatnoj mjeri uključiti u usmjeravanje škola u prvim godinama provedbe samovrjednovanja te će predstavljati i vanjski element toga procesa koji je potreban za objektivno potvrđivanje prosudbi što ih je škola donijela o vlastitoj uspješnosti. Izrađen je internetski alat koji će školama pružati referentna mjerila u obliku numeričkih podataka, ali će biti nužno u njega kontinuirano unositi potrebne statističke podatke. NCVVO i ASOO raspraviti će o svim zahtjevima podnošenja izvješća radi postizanja dogovora oko jednoga jedinstvena procesa izvješćivanja;
- razmotriti implikacije ovih novih postignuća na sustav obrazovanja odraslih. Obrazovanje odraslih doživjelo je uspješan rast i bit će potrebno mijenjati postojeći postupak davanja mišljenja na programe i njihova odobravanja. Razmišlja se o uvođenju vremenskog ograničenja odobrenih programa u skladu s razvojem novih strukovnih kvalifikacija u redovnome sustavu. Isto tako, potrebno je uspostaviti postupak obnavljanja akreditacija ustanovama za obrazovanje odraslih i uvesti samovrjednovanje. Postupak nadzora trebalo bi provoditi najmanje jednom u razdoblju važenja akreditacije ustanove. Stjecanje kvalifikacija u sustavu obrazovanja odraslih ovisit će i o Hrvatskomu kvalifikacijskom okviru koji predviđa modularni pristup stjecanja kvalifikacije.

Dugoročno bi Republika Hrvatska trebala:

- početi više koristiti izvore informacija o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju koje je skupila u proteklih nekoliko godina. Najvažniji od tih izvora je *e-Matica* u kojoj se nalaze podatci o polaznicima strukovnih škola, programi u koje su upisani, škole koje pohađaju te podatci o njihovoj nastavku obrazovanja na visokim učilištima. ASOO bi trebao razmotriti koju bi problematiku želio istražiti koristeći navedene podatke te koje bi teme mogle biti korisne sektorskim vijećima. Trebao bi raspraviti sa stručnjacima za *e-Maticu* iz Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta koji bi to točno podatci bili i dogovoriti tko bi provodio analizu te kome bi sve rezultati analize trebali biti dostupni. Teme koje bi potencijalno mogle biti korisne sektorskim vijećima su sljedeće:
 - najnoviji trendovi u broju upisanih u programe svih sektora strukovnog obrazovanja u usporedbi s trendovima u zapošljavanju;
 - privlače li različiti sektori polaznike različitih obilježja;

- nakon kojih završenih strukovnih programa je najvjerojatnije da će polaznici nastaviti školovanje na visokim učilištima.

ASOO bi, u suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta, trebao osigurati stalnu skupinu osposobljenih ljudi koji bi analizirali trendove u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju. Tu bi skupinu mogli sačinjavati vlastiti zaposlenici ili bi mogli angažirati neke od sveučilišnih istraživačkih odjela ili pak koristiti statističke kapacitete iz NCVVO-a.

- revidirati veliku količinu detaljnih zahtjeva propisanih za prostorne i materijalne kapacitete i za radnike u strukovnim školama te razinu do koje su strukovni kurikulumi centralno propisani. Novi instrumenti osiguranja kvalitete koji su izrađeni – a usredotočeni su na iskustva i postignuća polaznika – trebali bi značiti da je sve manje propisa potrebno za škole. Veća fleksibilnost omogućila bi više inovacija u sustavu i veću mogućnost prilagodbe lokanim potrebama. Spomenutu bi reviziju trebalo provesti jednom kada samovrjednovanje bude dobro uspostavljeno u strukovnim školama i tada će biti moguće razmotriti treba li neke propise ukinuti ili ih svesti na razinu smjernica; mogu li kurikulumi biti manje detaljni i trebaju li ustanove koje su postigle dobre rezultate prve imati koristi od ove vrste „opuštanja“ propisa.

Zaključak

Republika Hrvatska na dobrom je putu uspostave niza instrumenata osiguranja kvalitete koji su:

- usporedivi s instrumentima koji se koriste u mnogim drugim europskim zemljama;
- usredotočeni na iskustva i postignuća polaznika;
- postigli ravnotežu između vanjskog i unutarnjega vrjednovanja.

Osnovni cilj u srednjoročnomu razdoblju trebao bi biti dovršenje započete izradbe navedenih instrumenata radi obuhvaćanja svih ustanova i svih strukovnih programa. Veće korištenje statističkih podataka (koji su već dostupni) omogućit će sigurnije donošenje prosudbi o uspješnosti sustava u cjelini. S vremenom će ustanove postajati sve sigurnije i bit će moguće smanjiti rigidnost pravila i propisa - što će potaknuti rast i inovacije.

Financirano sredstvima Europske unije

Ova je publikacija nastala uz financijsku potporu Europske unije. Za sadržaj su odgovorni samo autori i ne može se smatrati službenim stajalištem Europske unije.

IPA 2007. – 2009.

**Razvoj osiguranja kvalitete u strukovnom
obrazovanju i osposobljavanju**

EuropeAid/127474/D/SER/HR

Projekt provodi:

WYG International part of the **WYG group**
creative minds safe hands

Partner u projektu:

Agencija za
strukovno obrazovanje
i obrazovanje odraslih

TRIBAL

HELM